35. Tiistaina 7 päivänä huhtikuuta 1992

kello 15.35

Päiväjärjestys

Ilmoituksia S.

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi taiteen perusopetuksesta sekä peruskoululain 26 §:n ja lukiolain 18 §:n muuttamisesta 1157

Hallituksen esitys n:o 211/1991 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1

Esitellään:

2) Hallituksen esitys n:o 28 laiksi eräistä Etelä-Afrikkaan kohdistuvista toimenpiteistä annetun lain kumoamisesta ..... „

3) Hallituksen esitys n:o 33 laiksi osakeyhtiölain 3 a luvun 3 ja 4 §:n muuttamisesta 1169

4) Hallituksen esitys n:o 34 laiksi maaseutuelinkeinolain 59 a §:n muuttamisesta „

5) Hallituksen esitys n:o 35 laeiksi rehulain 13 §:n ja lannoitelain 10 §:n muuttamisesta ..... „

6) Hallituksen esitys n:o 36 laiksi eläintautilain muuttamisesta ..... „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudon asemesta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi taiteen perusopetuksesta sekä peruskoululain 26 §:n ja lukiolain 18 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 211/1991 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys n:o 28 laiksi eräistä Etelä-Afrikkaan kohdistuvista toimenpiteistä annetun lain kumoamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Hallitus ehdottaa, että Etelä-Afrikkaan liittyvät pakotteet purettaisiin kokonaan. Se perustelee esitystään Etelä-Afrikassa tapahtuneen demokratisoitumiskehityksellä. Itse johtopäätöksestä, että Etelä-Afrikassa tilanne pakotepäätöksien tekemisen jälkeen on muuttunut, olen aivan samaa mieltä; kehitys on kulkenut koko ajan hyvään suuntaan, mistä voi olla vain iloinen.

Mutta onko nyt aika purkaa kaikki pakotteet? Mielestäni ei. Mielestäni on tarpeellista, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunta ja eduskunta odottavat lain käsittelyssä ja hyväksymi-

sessä sitä, että Etelä-Afrikan sisällä saadaan aikaan sopimus väliaikaishallinnosta. Tällä hetkellä keskustelut ovat pelkästään vireillä. Mitään vakuutta siitä, että Etelä-Afrikka todella demokratisoituu niin, että saadaan kaikkien rotujen väliaikaishallinto, ei ole. Kuitenkin keskustelut ovat niin loppusuoralla, että muutaman kuukauden odottaminen, jolloin myös annetaan pakotteilla pontta, voi olla ihan paikallaan.

Mitä tulee hallituksen esityksen perusteluihin ja siihen kuvaukseen, jolla Etelä-Afrikan tilannetta analysoidaan, mielestäni hallituksen esityksessä syyllistytään karkeihin virheisiin.

Ensinnäkin, kun pakotteiden purkamisessa viitataan tilanteeseen Suomessa ja muissa maissa, annetaan selvästi harhaanjohtavaa tietoa. Yhteispohjoismaisestihan aikoinaan sovittiin, että Pohjoismaat yhdessä päättävät lainsäädännössään Etelä-Afrikkaan liittyvistä pakotetoimista. Suomi on kuitenkin ensimmäisenä poikennut pakotepäätöksistä viime kesänä. Asetuksenmuutoksella päätettiin purkaa kauppapakotteet Etelä-Afrikan suuntaan. Muut Pohjoismaat eivät ole niin tehneet. Ruotsi on kytkenyt oman pakotepäätöksensä aivan samaan asiaan, mitä itsekin ehdotan Suomen eduskunnalle menettelytavaksi, eli siihen, että saadaan sitova sopimus väliaikaishallinnosta Etelä-Afrikan demokratiaa pohdiskelevassa konferenssissa Codesassa.

Ei myöskään kerrota sitä, että hyvin monet Euroopan yhteisön maat, ennen kaikkea Brittiläinen kansainyhteisö, ovat sitoneet pakotepäätöksensä demokratisoitumisen prosessiin. On pidetty hyvänä sitä asiaa, jota itsekin pidän hyvänä, että Etelä-Afrikka vihdoin ja viimein vapautti poliittiset vangit — tosin ei vielä kaikkia ole vapautettu, mutta joka tapauksessa Nelson Mandela, tärkein poliittisista vangeista, on vapaa — ja että keskustelut mustan enemmistön kanssa käynnistettiin eteläisessä Afrikassa. Se on ollut se syy, jonka vuoksi esimerkiksi turismin, urheilun ja monia muita tämäntapaisia pakotteita on purettu. Nehän ovat olleet myös Etelä-Afrikalle ja eteläafrikkalaisille erittäin tärkeitä asioita.

Tärkeimpiä uutisia, joita Etelä-Afrikassa on voinut lukea, on se, että he ovat jälleen kerran voineet osallistua pitkän tauon jälkeen Brittiläisen kansainyhteisön krikettikilpailuihin. Mutta Brittiläinenkin kansainyhteisöhän on lähtenyt siitä, että ennen kuin voidaan kaikki pakotteet purkaa, on Etelä-Afrikassa voitava toteutua rotujen välisen tasa-arvon ja on aikaansaatava sopimus uudesta demokraattisesta perustuslaista, joka takaa kansalaisoikeudet kaikille Etelä-Afrikassa. Tätähän ei ole vielä aikaansaatu lainkaan.

Myönteistä tietysti on se, että muutama viikko sitten maaliskuun puolessavälissä Etelä-Afrikassa järjestettiin valkoisen vähemmistön keskuudessa kansanäänestys siitä, onko Frederik de Klerkin johtama keskustelu ja demokratisoitumiseen pyrkimisen linja oikea, ja että tuo linja sai vankan tuen. Mutta kysymys on ollut vain yhden väestönosan ratkaisusta. Vielä ei ole saatu aikaan niitä ratkaisuja aikaan, jotka kytkisivät Etelä-Afrikan demokratisoitumiseen koko Etelä-Afrikan väestön.

Onko pakotteilla ollut mitään merkitystä ja onko vielä keskusteluilla pakotteiden purkamisen sitomisesta askeleisiin demokratian tiellä merkitystä? Mielestäni on. On päivänselvä asia, että kansainvälisen yhteisön hyvin voimakkaat päätökset boikotoida Etelä-Afrikkaa liikenteen alueella, luoda kauppapakotteet, investointikiellot jne. todellakin ovat syy, joka on johtanut siihen, että Etelä-Afrikassa rotusorto on nyt joutumassa historian romukoppaan. Ne ovat pakottaneet myös Etelä-Afrikan liike-elämän toisenlaisiin linjauksiin. Olihan vasta käydyssä valkoisen väestön kansanäänestyksessä erikoisesti juuri Etelä-Afrikan talouselämä erittäin voimakkaasti mukana tukemassa hallitusta ja sitä, että keskusteluja mustan enemmistön kanssa käydään. On erinomaisen hyvä asia, että keskusteluja on nyt käyty, mutta kannattaa myös muistaa, että Etelä-Afrikan tilanne on vielä mutkikkaampi kuin Suomesta katsottuna näyttää.

Codesan ulkopuolella on merkittäviä väestöryhmiä. Codesan ulkopuolella on mm. Etelä-Afrikan parlamentin konservatiivinen puolue, jolla on aseellinen siipi, joka on hyvin voimakkaasti myös ilmoittanut, että se ei tule koskaan hyväksymään sitä, että Etelä-Afrikassa on yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, joka on Suomessa aivan kiistattomasti hyväksytty demokratian perusperiaatteeksi. Tämän sanon myös erityisesti ed. Aittoniemelle, jotta hän muistaisi, että Etelä-Afrikassa tällaista säädöstä ei vielä ole ollenkaan. Sen lisäksi Codesan ulkopuolella on myös mustia väestöryhmiä, mustia militantteja, jotka lähtevät siitä, että minkäänlaisia kompromisseja ei pitäisi tehdä väliaikaishallinnossa ja perustuslaissa valkoisen väestön suuntaan.

Tästä syystä mielestäni on ihan oikea johtopäätös se, että Codesan työtä täytyy voida kansainvälisen yhteisön tukea ja myös tässä mielessä

tukea selvästi Etelä-Afrikan nykyistä, de Klerkin johtamaa hallitusta erilaisilla signaaleilla, joissa osoitetaan, että sillä tiellä, jonka he ovat nyt omaksuneet, kannattaa jatkaa.

Mutta niin avointa valtakirjaa ei suinkaan kannata antaa Etelä-Afrikan valkoiselle hallinnolle, että kaikki kansainvälisen yhteisön pakotteet poistetaan ja ripeä eteneminen demokratisoitumisen tiellä näin vaarannetaan. Onhan päivänselvä asia, että kun valkoisen väestön keskuudessa kansanäänestyksestä huolimatta on erinomaisen suuria paineita sille, että valkoisen väestön oikeudet täytyy tavalla tai toisella vielä kuitenkin äänestyspäätöksen jälkeen saada turvattua ja ennen kaikkea juuri etuoikeudet, jos pakotteet on kansainvälisen yhteisön taholta purettu kokonaan, ei myöskään Frederik de Klerkin hallituksella ole kovin suurta kiirettä edetä väliaikaishallinnon järjestelyissä ja ennen kaikkea olennaisessa kysymyksessä: uuden perustuslain säätämisessä, joka takaa yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden kaikille eteläafrikkalaisille.

Kuten sanoin puheeni eräässä osassa, hallituksen esityksestä saa hiukan vääränlaisen käsityksen siitä, mitä kaikkea Etelä-Afrikassa on loppujen lopuksi tapahtunut. Muodolliset rotusortolait toki on purettu, mutta tilalle ei ole saatu vielä yhtään sellaista lakia, joka takaisi rotujen välistä tasa-arvoa. Keskustelut on toki käynnistetty, mutta keskustelut eivät ole vielä johtaneet mihinkään konkreettisiin päätöksiin. Poliittisia vankeja on vapautettu, mutta heitäkään ei siis ole kaikkia vapautettu. On siis aika kummallista, että kansainvälinen yhteisö, joka niin pontevasti halusi muutoksia Etelä-Afrikassa tapahtuvan, uskoo nyt pelkästään illuusioihin. Kyllä sen pitäisi uskoa konkreettisiin päätöksiin, ja sen takia ensimmäinen varsinainen konkreettinen päätös onkin mielestäni sen odottaminen, että saadaan sopimus väliaikaisesta hallinnosta.

Onko pelkoni aiheellinen siitä, että Frederik de Klerkin johtaman valkoisen vähemmistöhallituksen kiinnostus demokratisoimisen tiellä ripeästi etenemiseen saattaa hälventyä, mikäli kaikki nämä pakotteet kansainvälisen yhteisön taholta kiireen vilkkaa puretaan ilman sopimusta väliaikaishallinnosta? Tähän mielestäni vastaus on kyllä. Muutamia uutisia ensinnäkin:

Hallituksen puolelta on ilmoitettu, että keskustelua Codesassa ei voida jatkaa, ellei Anc:n aseellinen siipi lopeta toimintaansa. Ensinnäkin Anc:n aseellinen toiminta on heidän yksipuolisella ilmoituksellansa lopetettu, mutta sitä vastoin Codesan erittäin monien osapuolten aseellinen toiminta on edelleen sallittua. Muun muassa Inkathalla on oma aseellinen siipi. Kyllä mielestäni olisi kohtuullista vaatia myös Inkathan aseellisen siiven toiminnan lopettamista eikä puhua pelkästään Anc:n aseellisesta toiminnasta, puhumattakaan tietysti kuolemanpartioista, joita konservatiivinen puolue tällä hetkellä ylläpitää. Toinen huolestuttava uutinen, joka mielestäni tukee sitä väitettä, että Etelä-Afrikan demokratisoitumisprosessi saattaa viivästyä, on se, että kuolemantuomio on otettu jälleen käyttöön. Ne ovat osoittamassa sitä, että ei Etelä-Afrikan valkoinen vähemmistö ole niin vain helposti hyväksymässä sitä, mitä kansainvälinen yhteisö siltä edellyttää: yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta ja rotujen välistä tasa-arvoa. Mainittakoon, että mm. kansallispuolueenkaan, jota Frederik de Klerk edustaa, lähtökohtana ei ole yleinen ja yhtäläinen äänioikeus sellaisenaan.

Minulla on ollut mahdollisuus marraskuussa käydä keskusteluja kaikkien Etelä-Afrikassa toimivien osapuolten kanssa ja kuulla suoraan myös hallituksen käsityksiä siitä, mikä on heidän mielestänsä tulevan Etelä-Afrikan perustuslain linja. Se on se, että he lähtevät siitä, että valkoiselle vähemmistölle kaikissa olosuhteissa turvataan asema, ei kuitenkaan meidän kotoisien määrävähemmistösäädöksiemme kautta, mitä voisi pitää aika luontevana ja jopa ihan demokraattisena, vaan siten, että esimerkiksi Etelä-Afrikan hallituksessa tulee aina olla vähintään 3—5 puolueen edustus, joka takaa sen, että valkoista väestöä edustava puolue on aina ja joka tapauksessa mukana hallituksessa. He vaativat myös vähintään kolmea presidenttiä, jotta myös valkoisilla olisi Etelä-Afrikassa presidentti. Nimittäin voihan olettaa, kun Etelä-Afrikassa mustien enemmistö on niin huikea kuin se on, käydän niin, että presidenttikin olisi mustasta väestönosasta tuleva. He vaativat myös kunnallisvaaleissa omaisuuden perusteella toista ääntä. Eivät nämä vaatimukset ole kovin linjassa länsimaisten demokratiakäsitysten kanssa, mutta ovat osoittamassa tietysti sitä, kuinka monimutkainen ja vaikea Etelä-Afrikan tilanne on.

Arvoisa puhemies! Olen siis sitä mieltä, että sinänsä on aivan oikean suuntaista purkaa asteittain pakotteita, kun Etelä-Afrikassa on päästy myönteisen kehityksen suuntaan. Vaikeuttavathan toki sanktiot ja kauppapakotteet koko Etelä-Afrikan väestön elämää eivätkä ole siis pelkästään vaikuttamassa rotusortoon. Mutta mielestäni kansainvälisen yhteisön täytyisi olla

erittäin tarkka ja johdonmukainen sen suhteen, että se purkaa pakotteensa sen jälkeen, kun niitä ehtoja, joita se on asettanut, on myös täytetty. Kuten sanoin, ensimmäinen näistä ehdoista on se, että saadaan sopimus aikaan väliaikaisesta hallinnosta siten, että myös musta väestönosa voi osallistua Etelä-Afrikan tulevaisuuden suunnitteluun ja hahmottamiseen tasavertaisesti valkoisten kanssa. Tätä ei ole vielä saatu, ja siksi tätä lakia ei pidä hyväksyä kiireellä.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Alho puheenvuorossaan sanoi, että pitää tukea Etelä-Afrikan nykyistä hallitusta Etelä-Afrikan demokratisoitumisprosessissa ja antaa myönteisiä signaaleja kansainvälisen yhteisön puolelta Etelä-Afrikan nykyiselle hallitukselle. Kuitenkin minusta tuntuu, että aina kun käsitellään lakeja ja esityksiä, joissa nimenomaan annetaan näitä myönteisiä signaaleja ja puretaan pakotteita, niin ed. Alho ja hänen toverinsa vasemmalla suhtautuvat niihin pidättyvästi ja vastustavasti.

Henkilökohtaisesti näen, että juuri sen vuoksi, että Etelä-Afrikassa esimerkiksi äärioikeisto hyvin vahvasti vastustaa demokratisoitumisprosessia, on tärkeätä, että kansainvälinen yhteisö rohkaisee Etelä-Afrikan hallitusta jatkamaan nykyisellä linjallaan Etelä-Afrikan demokratian kehittämiseksi ja toteuttamiseksi. Tämä rohkaisu tapahtuu juuri sillä tavoin, että näitä sanktioita purkamalla kannustetaan ja rohkaistaan Etelä-Afrikan valkoista vähemmistöhallitusta ja tällä tavoin päästään eteenpäin tiellä kohti demokratiaa ja tiellä kohti rasismin kumoamista.

Mitä tulee yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen, josta ed. Alho paljon puhui, se on ilman muuta tärkeä tavoite ja meille läntisessä demokratiassa eläville itsestäänselvä vaatimus, ja sellainen vaatimus luonnollisesti myös Etelä-Afrikan kohdalla pitää asettaa. Toisaalta toivoisin, että ed. Alho ja monet muut eduskunnassa yhtä innokkaasti olisivat vaatimassa yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta toteutettavaksi myös esimerkiksi muissa Afrikan maissa tai vaikkapa arabimaissa, joista missään ei vielä demokratia toimi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tietysti nämä pakotteiden rippeet, mitä hallitus esittää, pitää käsitellä mahdollisimman nopeasti ja saada pois päiväjärjestyksestä. Jo kaupankäynnin esteenä olevien pakotteiden poistaminen vuonna 91 venyi liian pitkään siitäkin syystä, että vaikka tämä Suomen osalta oli aika pieni asia, niin kuitenkin kaupankäyntiesteet haittasivat myös ympärillä Sadcc-maita, mistä syystä nämä monta kertaa lausuivat näkemyksensä, että kaupalliset pakotteet Etelä-Afrikkaa vastaan pitäisi purkaa.

Tästä syystä olemme myöhässä, ja nämä jäljellä olevat pakotteet estävät myös omalta osaltaan taloudellisten suhdanteiden elpymistä meidän suunnastamme Etelä-Afrikkaan. Pienellä maalla ei ole varaa kukkoilla kansainvälisessä kaupassa. Meidän täytyy ottaa markat sieltä, mistä me saamme. Näin ollen nämä pakotteet ovat mennyttä elämää.

Mitä tulee Etelä-Afrikan demokratisoitumiseen, niin se ei ole varmasti valkoisesta hallituksesta kiinni. Kun katsoo, tosin vain televisiosta, näitä puolijuoksua laukkaavia heimoja lihakirves ja puunuija kourassa, niin kyllä minä uskon, että aika pitkään suurissa vaikeuksissa on valkoinen vähemmistö, jotta maassa pystytään pitämään kuri ja järjestys myöskin demokratisoitumisen aikana. Suurin ongelma on se, että erilaiset heimot taistelevat keskenään, eikä puute ole niinkään valkoisten halusta edistää demokratisointia.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen kansanedustaja Zyskowiczin kanssa samaa mieltä siitä, että kyllä valkoiselle hallitukselle, joka on lähtenyt viemään eteenpäin Etelä-Afrikkaa demokratisoitumisen tielle, täytyy antaa kansainvälisen yhteisön taholta myönteisiä signaaleja.

Nyt olikin kyse siitä, sidotaanko ne demokratisoitumisprosessin eri vaiheisiin. Mielestäni ne tulee sitoa. Nythän niin kuin sanottu monet maat, mm. Brittiläinen kansainyhteisö, ovat purkaneet jo kulttuurivaihtoon ja urheiluun liittyviä pakotteita, ja ne on koettu erittäin myönteisinä asioina Etelä-Afrikan sisällä, varmasti myönteisempinä kuin loppujen lopuksi Suomen hallituksen asetuksella kesällä salamyhkäisesti toteuttama kauppapakotteiden poisto sinänsä.

Mitä tulee ed. Aittoniemen puheenvuoroon, se oli mielestäni niin ala-arvoinen, että ryhdyn jopa miettimään sitä, onko meidän ryhdyttävä vaatimaan kansanedustajilta ainakin sydämen sivistystä. Hänen tietonsa eteläisestä Afrikasta ovat täysin virheelliset. Muun muassa Sadcc:stä hän ei saisi puhua sanaakaan, koska hän ei siitä näytä tietävän mitään.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Zyskowicz puhui myönteisistä

signaaleista ja niiden tarpeesta Etelä-Afrikan hallinnolle, ja niihin myös ed. Alho viittasi. Haluaisin tämän asian osalta todeta, että Suomi on antanut niitä esimerkiksi diplomaattisen tason kohottamisella viime vuoden puolella ratkaisulla, jonka teki tasavallan presidentti. Eduskunta ei siitä asiasta ole edes voinut mitään lausua. Samoin se asetusmuutos, johon ed. Alho äsken viittasi, oli sellainen signaali, samoin urheilusuhteet, eräät kulttuurisuhteet, matkustamista on helpotettu. Minun mielestäni, ed. Zyskowicz, elleivät edes tällaiset myönteiset signaalit riitä jatkamaan sitä linjaa, joka näyttää olevan mahdollista, niin on se sitten ihme.

Kyllä minun mielestäni jokin raja täytyy olla, kuinka pitkälle voidaan näissä myönteisissä signaaleissa mennä. Pitää myös edellyttää sellaisia ratkaisuja, jotka vakuuttavat Suomen siitä, että siellä on todella tarkoitus antaa oikeus edustautua parlamentissa myös kansan valtaenemmistölle. Ed. Zyskowicz, kyllä minä olen sitä mieltä, että tällainen äänioikeus ja edustusoikeus täytyy olla kaikissa maissa, sijaitsevat ne sitten Suomen lähellä tai kaukana.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämä kysymys on edelleen samassa vaiheessa kuin aikaisemmissakin käsittelyissä eli siinä, kuinka arvioimme näiden myönnytysten vaikuttavan kehitykseen. Signaaleja pitää antaa, mutta olen samaa mieltä kuin täällä edustajat Alho ja Lainekin, että näitä signaaleja on jo annettu, edistystä on tapahtunut, mutta samalla on myös noussut esteitä todellisen demokratisoitumisen tiellä. Minä en suinkaan vähättelisi sillä tavoin yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta kuin täällä ed. Zyskowicz tekee (Ed. Zyskowicz: En ole vähätellyt!) puhumalla niin, että pitäisi vaatia sitä muissakin maissa. Me puhumme nyt Etelä-Afrikan tasavaltaa koskevista pakotteista, ja kyllä kai silloin pitää todeta, että suurin ongelma siellä on sen jälkeen, kun varsinaiset apartheid-lait on poistettu, se, että kansan valtavalla enemmistöllä ei ole oikeuksia omassa maassaan. Se on se perusongelma.

Todellakin ed. Aittoniemen puheenvuorot paljastavat hänen ajattelussaan kyllä juuri sen saman piirteen, joka Etelä-Afrikan äärimmäisellä oikeistolla on. He varmaan puhuvat juuri tuolla tavalla. Mutta ei kai ole mikään ihme, jos Etelä-Afrikan enemmistön keskuudessa on myös erilaisia poliittisia näkemyksiä. Ed. Aittoniemi on kai sitä mieltä, että mustien, värillisten, intialaisten ja aasialaisten pitäisi kaikkien olla samaa mieltä kaikista asioista. Siitähän ei voi koskaan olla kysymys, vaan kysymys on siitä, että pitäisi voida demokraattisesti ilmaista mielipiteensä, ja sitä oikeutta ei ole. Sen vuoksi pitäisi kyllä hyvin tarkkaan harkita tälläkin kertaa, kun tämä asia valiokuntaan lähetetään, onko syytä kiirehtiä näiden pakotteiden lopettamista.

Pohjoismaiden ulkoministerithän totesivat toki, että nyt on mahdollista harkita jäljellä olevien pakotteiden poistamista. Minusta pitäisi tätä päätöstä noudattaa ja harkita tätä asiaa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Laineelle totean, että kun hän luetteli näitä myönteisiä signaaleja, joita Suomi on antanut, mm. asetusmuutos viime kesänä, niin ed. Laine, tuossa edellisessä puheenvuorossani juuri sanoin, että toisaalta me olemme yhteisymmärryksessä siitä, että tällaisia myönteisiä signaaleja pitää antaa ja tällä tavoin rohkaista Etelä-Afrikan hallitusta tiellä kohti demokratiaa.

Mutta toisaalta olen ymmärtänyt ja kokenut, että te siellä salin vasemmalla laidalla kuitenkin vastustatte näitä myönteisiä ratkaisuja (Ed. Laine: Eihän siihen ole ollut mahdollisuuksiakaan!) ja näitä signaaleja silloin, kun näitä päätöksiä on tehty. Vai tarkoittaako ed. Laine, kun hän luetteli nämä kaikki ratkaisut, mitkä oli tehty, diplomaattisuhteet ja kesäinen asetusmuutos ja muuta, että hän oli antanut näille ratkaisuille silloin tukensa? Minä en ainakaan ymmärtänyt, että ed. Laine olisi näin suhtautunut.

Sitten ed. Laine sanoi, että pitää myös edellyttää sellaisia toimia, jotka vakuuttavat meidät ja kansainvälisen yhteisön siitä, että ollaan tiellä kohti rasismin kumoamista ja demokratiaa. Mielestäni Etelä-Afrikan hallitus on antanut tästä vakuuttavia näyttöjä. Olen vakuuttunut ainakin henkilökohtaisesti ja luullakseni jokainen tässä salissa siitä, että siellä ollaan todella edistyksen tiellä tässä suhteessa, ja tätä tietä on siellä jatkettava.

Mitä tulee yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen, ed. Laine, niin olen iloinen siitä, että tänä päivänä ilmoitatte kannattavanne sitä kaikkialle. Ei ole kovin monta vuotta, ed. Laine, siitä, kun mielestänne yleinen ja yhtäläinen äänioikeus

ei ollut ollenkaan tärkeä, vaan piditte kommunistista diktatuuria parempana yhteiskuntajärjestelmänä ja tavoittelitte sitä myös Suomeen. (Ed. Laine: Vääristelyä!)

Mitä ed. Wahlströmin puheenvuoroon tulee, niin totean, että en ole vähätellyt yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden merkitystä, vaan päinvastoin korostanut sitä ja vaatinut sitä toteutettavaksi kaikkialla maailmassa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Alho tuskin on kyvykäs minun sieluni sivistystä arvostelemaan. Minun sieluni on todella niin musta, että sellaisen sivistyneen naisen kuin ed. Alho ei kannattaisi tällaisia puheenvuoroja käyttää.

Mutta mitä tulee Etelä-Afrikan tilanteeseen, meillä on koko ajan arvioitu Etelä-Afrikan tilanne väärin. Meillä on mm. kiistetty se seikka, että Etelä-Afrikkaa ympäröivät maat ovat olleet huolissaan Etelä-Afrikkaan kohdistuvista talouspakotteista, koska se vaikeuttaa myös heidän elämäänsä. Mutta täällä me emme Suomessa ole sellaista asiaa ottaneet ymmärrykseen lainkaan.

Mitä tulee Etelä-Afrikkaan sisäisesti, siellä on valkoinen vähemmistö tehnyt aivan oikein mittavia pyrkimyksiä demokratisoitumisen suuntaan. Esteenä tällä hetkellä on se, että nämä enemmistöjärjestöt, mustat heimot, tappelevat keskenään sillä tavalla, että eihän siihen mikään demokratisoitumisen piirre sovi tällä hetkellä, mitä valkoinen vähemmistö haluaa ajaa eteenpäin. Eikä silloin ole valkoisen vähemmistön syy, jos demokratisoituminen ei edisty. Näin ollen valkoista vähemmistöä ei pidä rangaista myöskään siitä. Se on tehnyt parhaansa. Vastustus on nimenomaan näiden heimojen taholla, jotka tappelevat keskenään yötä päivää. Eihän sellaiseen järjestelmään, mitä mustat edustavat, sovi mikään demokratisoituminen yrityksistä huolimatta.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on ensimmäinen kerta, kun eduskunnalla on mahdollisuus pakotteiden säätämisen jälkeen vuonna 85 keskustella Etelä-Afrikan tilanteesta. Nämä myönteiset signaalit, joita aikaisemmin on annettu, ovat tapahtuneet joko hallinnon sisäisillä päätöksillä tai esimerkiksi juuri asetuksella, niin kuin mainitsin, viime kesänä.

Itse olen sitä mieltä, että oli aivan oikein diplomaattisuhteiden solmiminen, mutta olen kyllä ollut sitä mieltä, että asetuksella kauppasaarron purkaminen oli eduskunnan tahdon ja eduskunnassa käytävän poliittisen keskustelun kiertämistä. (Eduskunnasta: Oliko se väärin!) — Siinä mielestäni käytettiin väärin sitä laissa säädettyä oikeutta, että Namibian itsenäistymisen jälkeen Namibiaan liittyvät pakotteet voidaan purkaa.

Mielestäni me olemme omaksuneet hyvin yhteisesti Suomessa sen, että Pohjoismaat etenevät yhtä jalkaa. Nyt pakotteiden purkamisessa Pohjoismaat eivät ole edenneet yhtä jalkaa, vaan Suomi on kiirehtinyt edelle. No, hyvä! Sanotaan, että Suomen kiirehtimisen johdosta on saatu myönteinen tulos kansanäänestyksessä eteläisen Afrikan valkoisen vähemmistön keskuudessa aikaan. Hyvä näin!

Mutta tällä hetkellä tarvitaan toisenlaisia ratkaisuja. Nyt on saatu kansanäänestyksestä tuki, nyt täytyy saada Codesasta ratkaisu siitä, miten väliaikaishallinto järjestetään. Kyllä sen verran voidaan odottaa näiden investointikieltojen, jotka enää ovat jäljellä, purkamista.

Mitä tulee siihen, onko Etelä-Afrikan hallituksen linja nyt niin puhtoinen, kuin tällä uskotaan sen olevan, niin kyllä kannattaisi vähän rekisteröidä niitä puheenvuoroja, joita on käytetty Etelä-Afrikan poliisivoimien käyttäytymisestä. Ne ovat hyvin vakuuttavia ja puolueettomien tahojen näyttöjä siitä, että poliisivoimat ovat sekaantuneet siihen valtavaan väkivaltaan, joka tällä hetkellä Etelä-Afrikkaa häiritsee.

Kolmanneksi, mitä tulee yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen, sosialidemokraatit eivät ole koskaan sitä asettaneet kyseenalaiseksi. Tietääkseni kommunistisissa diktatuureissakin on aina ollut yleinen ja yhtäläinen äänioikeus. Tosin tällä hetkellä venäläiselle vähemmistöille ei ole kaikissa maissa annettu äänioikeutta.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen täysin samaa mieltä ed. Alhon kanssa siitä, että tämän lain purkamisessa on syytä odottaa jonkin aikaa ja katsoa, millä tavalla hallituksen muodostaminen lähtee Etelä-Afrikassa käyntiin. Haluaisin ed. Aittoniemelle muistuttaa, että on erittäin moneen otteeseen eri tahoilta todistettu luotettavasti, että monet näistä mustien välisistä mellakoista on ihan tarkoituksella järjestetty ja agitoitu valkoisten vallanpitäjien toimesta. Kun ihmiset saatetaan tiettyyn tilanteeseen, he eivät itsekään tiedä, mitä tekevät. Jos on nälkä ja kaikkia muita ongelmia, on hyvin helppo mennä johonkin

sellaiseen asiaan mukaan, mitä ei itse asiassa kuitenkaan haluaisi.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Täällä ed. Alho ensimmäisessä puheenvuorossaan mielestäni hyvin selvitti syyn, mistä johtuen kansainvälisesti, Pohjoismaiden kesken ja myös YK:n päätöksiin nojautuen ryhdyttiin toteuttamaan ns. taloudellisia pakotteita Etelä-Afrikkaa vastaan. Näillä pakotteilla, kuten ymmärtääkseni ed. Alhon puheenvuorostakin kävi selville, on ollut huomattava merkitys. Se on ainakin osaltaan, ehkä ratkaisevalta osaltaan, vaikuttanut siihen, että Etelä-Afrikassa on alkanut tapahtua muutoksia. Pohjoismaat ovat olleet hyvin aktiivisia ja aika lailla yhtenäisesti tässä liikkeessä mukana, ja hyvin tärkeä merkitys on ollut YK:n kannanotoilla: sekä yleiskokouksen julistuksilla että turvallisuusneuvoston kannanotoilla.

Äsken vastauspuheenvuorossani viittasin siihen, että runsas vuosi sitten Suomessa lehdistössä alkoi keskustelu diplomaattisten suhteiden tason kohottamisesta, mutta ed. Zyskowiczille olisin halunnut toistaa, että tämä asiahan ei ollut mitenkään eduskunnan käsittelyssä. Kukaan täällä ei voinut lausua mielipiteitään puolesta eikä vastaan, ja sama koskee myös niitä muita yhteyksiä, joita Etelä-Afrikkaan päin on tapahtunut. Saattaa olla, että näistä ratkaisuista olisi syntynyt eriäviäkin käsityksiä, niin kuin nyt esillä olevan asian osalta on.

Orastavista toiveista huolimatta vielä ei ole varmuutta niiden syiden poistumisesta, jotka ovat aikanaan johtaneet pakotetoimiin Etelä-Afrikan hallintoa vastaan niin kansainvälisen yhteisön, Pohjoismaiden kuin mm. Suomen taholtakin. Tähän tulokseen muuten tuli myös vuosi sitten joulukuussa YK:n yleiskokous, joka kehotti jatkamaan pakotteita, kunnes apartheid poistetaan. Nyt en ole aivan varma, onko YK:n yleiskokous sen jälkeen tätä kannanottoa, johon viittasin, muuttanut, sillä tämä kanta on jo runsaan vuoden takainen.

Ed. Aittoniemi, te äsken sanoitte, että Etelä-Afrikan naapurivaltiot ovat edellyttäneet näiden pakotteiden poistamista. Nyt ed. Aittoniemellä on virheellisiä tietoja, tai sitten tässäkin suhteessa on viime viikkoina tapahtunut jotain, mikä ei ole ainakaan minun tietooni tullut, sillä ei ole kovin monta kuukautta aikaa siitä, kun Etelä-Afrikan naapuruudessa olevat seitsemän etulinjan maan edustajat pitivät Hararessa kokouksen, jossa yhteisessä kokouksessa nämä maat arvioivat poliittista kehitystä Etelä-Afrikassa. Ne päätyivät vastustamaan pakotteiden ja Etelä-Afrikan hallituksen painostuksen höllentämistä, siis vastustamaan sitä.

Ehkä vielä voin todeta, että Etelä-Afrikan kansalliskongressi Anc vetosi myös näiden pakotteiden jatkamisen puolesta. Muistan hyvin, kun arkkipiispa Desmond Tutu vielä muutamia kuukausia sitten vetosi kansainväliseen yhteisöön eri maihin edellyttäen, toivoen ja vaatien talouspakotteiden jatkamista. Siis minusta on paljon sellaisia tekijöitä sen lisäksi, mitä täällä ed. Alhon puheenvuorossa ja eräissä vastauspuheenvuoroissa ehdittiin jo todeta, jotka vakavasti vaativat miettimään, onko syytä mennä niin pitkälle, kuin hallitus nyt ehdottaa.

Oma käsitykseni on se, että tulisi vielä tarkkaan harkita, tulisi odottaa sitä kehitystä, joka näyttäisi olevan meneillään. Mutta ennen kuin luovutaan pakotteista, pitäisi todella saada joku varmuus, joku sitoumus, sopimus siitä, että pakotteiden syyt todella poistuvat.

Sitten olisin ihan erikseen perustuslakivaliokunnan puheenjohtajalle ed. Zyskowiczille halunnut todeta, että kun te nyt kuulitte ed. Laineen suusta muka ensimmäisen kerran äänioikeutta puoltavan kannanoton, niin voisinpa tässä nyt vaikka viitata muutaman kuukauden takaiseen kiistelyyn siitä, pitääkö Suomessa antaa ulkomaalaisille äänioikeus. Siitäkin on jo jonkin verran aikaa. Mutta minä erityisesti haluan viitata, ed. Zyskowicz, siihen, että 1905 Suomessa syntyi voimakas joukkoliike yhtäläisen äänioikeuden puolesta. Työväen joukkoliikkeillä oli mahtava osuus tuon tavoitteen toteutumisessa; tosin en vielä silloin ollut mukana missään joukkoliikkeessä. Mutta siitä alkaen, kun olen voinut osallistua johonkin edistykselliseen liikkeeseen ja toimintaan, työväenliikkeen toimintaan, olen aina pitänyt itsestäänselvänä äänioikeuden niin kuin muidenkin kansalaisoikeuksien antamista jokaiselle. Mutta jos ed. Zyskowicz vasta tänään on tämän havainnut, niin minä ihmettelen. Te olette yleensä mielestäni hyvin terävä-älyinen ja kyvykäs kansanedustaja. Arvioni teistä sai aikamoisen kolauksen äskeisen puheenvuoron jälkeen.

Lopuksi haluan todeta, että hallituksen esitys on siinäkin suhteessa mielenkiintoinen, että sama hallitus joka ehdottaa nyt pakotteista luopumista Etelä-Afrikan osalta, kuitenkin muutama viikko sitten toi eduskuntaan hallituksen esityksen, jossa hallitus kehottaa Suomen lainsäädännöllä vahvistettavaksi cocom-maiden vientikieltolistan, joka on myös eräänlaisten ta-

loudellisten pakotteiden käyttöönottoa vieläpä siten, että Suomen lakiin sisällytetään tämä tavoite, Suomen laki velvoittaa Suomen viranomaiset valvomaan, että tämä Amerikan ja eräiden muiden maiden vientikielto myös Suomen toimenpitein vahvistettaisiin ja valvottaisiin.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laineen tarkoittamassa puheenvuorossani tarkoitin sitä ed. Laineen vastauspuheenvuorossaan käyttämää sanontaa, että hän kannattaa yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta kaikkialle niin kauemmaksi kuin Suomen lähialueillekin tai jotain tällaista. Sen johdosta totesin, että olen iloinen, että ed. Laine kannattaa yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta myös Suomen lähialueilla.

Väitin ja väitän edelleenkin, että aikaisemmin, siitä ei ole montaakaan vuotta, ed. Laine ei mielestäni kannattanut yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta, aitoa demokratiaa Suomen lähialueille, esimerkiksi Neuvostoliittoon, Itä-Saksaan, Bulgariaan, Tshekkoslovakiaan, Puolaan jne. (Ed.Laine: Se on teidän mielipiteenne ja kuvitelmanne!) Jos ed. Laine tarkoittaa sitä ja jos ed. Alho tähän käsitykseen yhtyy, että se näytelmädemokratia, jota näissä maissa harjoitettiin — näiden maiden kasojen valtaenemmistön poliittisten oikeuksien riistäminen ja kansalaisvapauksien kieltäminen, joka näissä maissa vallitsi, niin että vaalipäivinä 99 prosentin äänestysprosentti ja kommunisteille kaikki kannatus — olisi ollut yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta ja aitoa todellista demokratiaa, niin johan on kumma.

Luulisin, että tänä päivänä jokainen meistä Suomessa on sitä mieltä, että se ei ollut aitoa todellista demokratiaa. Se ei perustunut todelliseen yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen. Tässä mielessä totesin ja luulin oikein todenneeni, että ed. Laine tänä päivänä on tätä mieltä ja että hän aikaisemmin luuli tai piti tätä siellä vallitsevaa kommunistista diktatuuria aitona demokratiana. Mene ja tiedä, en tiedä. Se mikä on oleellista, on se, että kun me muut vaikenimme molemmilla kotimaisilla kielillä siitä diktatuurista, mikä Euroopan itäisessä osassa vallitsi, ed. Laine ei suinkaan vaiennut, vaan halusi sen järjestelmän tuoda tänne Suomeenkin.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowiczin esittämä selkeä puheenvuoro oli melkein mannaa korville, kun sitä kuuntelin, selkeästi esitettynä juuri se, mitä itsekin ajattelen.

Puhemiehestä katsottuna vasemmalla laidalla edelleenkin ihaillaan niitä aikoja, jotka olivat aikanaan itäisessä naapurissa, mutta nyt teeskennellään ainakin toistaiseksi toista ja puhutaan kuin enkelit asioista.

Toisaalta totean Etelä-Afrikan naapurimaista, että ei tarvitse hakea kuin pöytäkirjat vuodelta 91, kun käsittelimme kaupallisten pakotteiden poistamista Etelä-Afrikasta. Täällä selkeästi monessakin puheenvuorossa asiantuntijat lausuivat — minä katson täällä salissa eräät asiantuntijoiksikin, joita nyt ei ehkä ole paikalla — että todellinen kanta näiden maiden suunnasta on se, että pakotteet Etelä-Afrikkaa vastaan heikentävät naapurimaiden taloudellisen kasvun perusteita, koska Etelä-Afrikalla on erittäin merkittävä taloudellinen asema ja taloudellinen johtoasema noilla alueilla. En minä ole tätä itse keksinyt.

Nyt jossakin kokouksessa sanotaan toisin, ja on aivan selvä että vielä 15 vuoden kuluttuakin nämä 7 maata saattavat pysyä tässä muodollisessa kannassaan. Kuitenkin todellisuudessa he ovat haikeasti toivoneet monta kertaa sitä, että taloudellisia pakotteita Etelä-Afrikkaa vastaan lievennettäisiin, jotta heidän oma taloutensakin siinä sivussa pääsisi elpymään. Tämä on totuus tästä asiasta, siitä ei päästä mihinkään.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toivoisin että ed. Zyskowicz ei monta kertaa syyllistyisi samanlaisiin rimanalituksiin täysistuntokeskustelussa kuin juuri äsken. Minusta on aika omalaatuista rinnastaa nyt se, mitä on ollut Neuvostoliitossa, ja se, mitä on Etelä-Afrikassa. Etelä-Afrikka on ainutlaatuinen järjestelmä ollut siinä mielessä, että se rodun perusteella on syrjinyt suurta väestöryhmää eikä ole antanut yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta tälle väestönosalle.

Toinen kysymys on se, onko demokratia toiminut kaikkialla maailmassa hyvin. Väitän, että se tälläkään hetkellä ei toimi kaikkialla maailmassa hyvin. Nämä kaksi asiaa kyllä pitäisi erottaa. Enkä toivoisi, että perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja sotkee tällä tavalla ja mielestäni suorastaan rasismin oikeutukseen viittaavalla tavalla kaksi täysin erilaista asiaa toisiinsa.

Tässä kaikki yritämme sanoa, luultavasti kaikki kuten ed. Laine jne., että totta kai on

tiedetty, että pakotteiden vaikutus on koko ajan ollut hyvin pulmallinen. Siitä on aiheutunut selvää vahinkoa, siitä on kärsinyt myös musta väestönosa, mutta se on nähty kansainvälisessä yhteisössä ainoaksi keinoksi pakottaa muutoksiin niin, että tämä kauhea vääryys, jossa lailla on suljettu pois ihmis- ja kansalaisoikeudet yhdeltä rotuun perustuvalta väestöryhmältä, saadaan puretuksi.

Nyt se, mitä kritisoimme, on se, että ei ole vielä saatu sopimusta väliaikaisesta hallinnosta. Ei ole saatu varmuutta siitä, että mustilla on todellakin puhevalta uuden tulevan Etelä-Afrikan hahmottelemisessa. On vain valkoisen vähemmistön kansanäänestyksellä annettu tuki hallitukselle. Nyt kysymys on kuitenkin kaikkien pakotteiden poistamisesta. Meillä ei ole ollut eduskunnassa mahdollisuutta keskustella Etelä-Afrikan politiikasta tätä aikaisemmin, ja kyllä kai nyt voi esittää tämän vaatimattoman toivomuksen, että Suomen eduskunta odottaisi konkreettisia tuloksia, jotta sen säätämät lait voisivat toteutua.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Se ainutlaatuisuus, mikä Etelä-Afrikan kohdalla on ollut ja edelleenkin on ja minkä vuoksi kansainvälinen yhteisö, mm. YK, on reagoinut Etelä-Afrikkaan niin eri tavoin kuin muihin epädemokraattisesti hallittuihin maihin, joita maailmassa valitettavasti todella riittää, niin se ainutlaatuisuus on ollut juuri siinä rasismissa, siinä apartheid-politiikasta, jota kaikki vastustamme, toivottavasti myös ed. Aittoniemi, ja jonka purkamiseen Etelä-Afrikan nykyinen hallitus on lähtenyt ja jonka purkamisessa haluamme tuota hallitusta olla omalta osaltamme rohkaisemassa ja kannustamassa. Tähän saakka kaikki olemme varmasti samaa mieltä.

Mutta kun tämä keskustelu täällä laajeni koskemaan yleensä demokratiaa, yleensä yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta, niin ei ole mielestäni mikään rimanalitus puoleltani todeta, että aitoa demokratiaa, jota nyt vaadimme ja toivomme Etelä-Afrikkaan saatavan ja jonka toivomme siellä toteutuvan, huutaa myös moni muu maa maailmassa Afrikassa, Aasiassa ja monessa muussa maanosassa. Kun ed. Laine täällä antoi ymmärtää, että yleinen ja yhtäläinen äänioikeus ja aito demokratia olisi ollut myös itäisen Euroopan maissa muutamia vuosia sitten (Ed. Laine: En minä ole siitä mitään puhunut!) ennen siellä tapahtunutta todellista demokraattista vallankumousta, niin on mielestäni aihetta todeta, että sen kaltainen ns. demokratia, mikä niissä maissa vallitsi näine näytelmävaaleineen, ei ollut mitään aitoa demokratiaa. — Kun ed. Laine täällä välihuutona sanoi, ettei hän ole sitä väittänyt, niin silloinhan alkuperäinen väitteeni siitä, että ed. Laine tänä päivänä on eri mieltä kuin muutama vuosi sitten noiden kommunististen maiden demokratiasta, on paikallaan.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies, fru talman! Tämä keskusteluhan on mennyt kovin mielenkiintoiseksi, kun tässä ruvetaan puhumaan kaikista asioista, demokratiasta ja demokratian vajeesta. Se tietysti olisi aivan oma keskustelunsa, mutta jätän sen sikseen.

Minun mielestäni ed. Alhon puheenvuoro oli erinomainen ja hän osoitti hyvin selkeästi, mistä tässä nyt on kysymys. Sen sijaan ed. Aittoniemen puheet siitä, että valkoiset Etelä-Afrikassa ovat tehneet parhaansa ja että musta enemmistö ei vain ole pystynyt valkoisten hyviä aikeita toteuttamaan, todellakin pohjautuvat hyvin erikoiseen ja kummalliseen käsitykseen siitä, mitä on tapahtunut Etelä-Afrikassa läpi vuosikymmenien ja -satojen.

Mielestäni tämä hallituksen esitys tulee vähän huonoon aikaan. Mielestäni ei pitäisi tällä hetkellä lähteä näitä talouspakotteita purkamaan. Kuten tässä on jo mainittu ja olemme saaneet lukea myöskin lehdistä, Etelä-Afrikan demokratisoituminen on vasta aluillaan ja pakotteet pitäisi sitoa täsmällisemmin rotusorron purkamiseen ja demokratian toteuttamiseen Etelä-Afrikassa. Kuten täällä on mainittu, Etelä-Afrikassa ei todellakaan ole tehty mitään päätöstä yleisen äänioikeuden toteuttamisesta tällä hetkellä.

Mielestäni on tärkeää sen sijaan tukea Etelä-Afrikan keskeisten poliittisten voimien ns. Codesa-neuvotteluja. Tähän Codesaanhan osallistuvat kaikki merkittävät poliittiset voimat. Sieltä puuttuvat vain sotilaallinen äärioikeisto ja Pac. Nämä ovat kuitenkin pieniä ryhmiä, niin että valkoinen äärioikeisto muodostaa noin 3—4 prosenttia koko väestöstä ja Pac on suuruudeltaan saman luokan järjestö.

Demokratia on kuitenkin hyvin heikko edelleen Etelä-Afrikassa ja ääriainekset pyrkivät jatkamaan väkivaltaisuuksia ja rotusortoa, ja tämä mustissa yhteisöissä tapahtuva väkivalta on tänä päivänä ylivoimaisesti suurin ongelma Etelä-Afrikassa.

Nyt kun tämä esitys lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan, niin olisi tärkeätä, ettei valiokunta kovin kiireellisesti käsittelisi tätä asiaa, koska Codesa-neuvottelut ovat kuitenkin nyt käynnissä ja on tarkoitus, että nimitettäisiin väliaikainen hallitus jo kesäkuussa tänä vuonna. Silloin kun väliaikaishallitus on nimetty, jossa ovat siis edustettuina kaikki merkittävät poliittiset voimat, on oikea aika myöskin näitä pakotteita kumota. Tämän väliaikaishallituksen tehtävänä on Etelä-Afrikkaan tehdä uusi perustuslaki. Sehän on aivan keskeinen asia, jotta rotusorron purkaminen onnistuisi, yleinen äänioikeus toteutuisi ja demokratia todella syventyisi ja stabilisoituisi Etelä-Afrikassa. Nythän sinne kaavaillaan kaksikamarijärjestelmää. Esimerkiksi Anc on ehdottanut, että toinen kamari koostuisi 400 jäsenestä ja kaikki päätökset tehtäisiin 2/3:n enemmistöpäätöksinä. Tähän kamariin osallistuisivat myös ns. homeland-edustajat. Jos tämä hallitus ei sitten ole saanut aikaan perustuslakia neljän kuukauden sisällä, järjestettäisiin uudet vaalit.

On hyvin selkeät etenemistiet, mutta varsinkin kun de Klerk sai valkoisen enemmistön luottamuksen tässä prosessissa, nyt on hyvin tärkeätä, että kansainvälinen yhteisö ja Pohjoismaat yhteisrintamassa ylläpitävät vielä niitä pakotteita, jotka ovat olemassa. Suomihan on vähän ikävällä tavalla livennyt pohjoismaisesta yhteisrintamasta. Esimerkiksi ulkoministereitten kokouksessa, joka pidettiin Reykjavikissa, tehtiin erittäin järkeviä päätöksiä, annettiin järkeviä lausumia, jotka olivat sen suuntaisia kuin olen itse tässä puhunut.

Katsoisin, että jos tämä asia käsitellään ulkoasiainvaliokunnassa normaalijärjestyksessä, saattaa olla, että jo kuukauden kahden sisällä asia Etelä-Afrikassa ratkeaa, niin että nimitetään väliaikaishallitus. Siinä yhteydessä on todella sopivaa purkaa kaikki pakotteet.

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Kuten tapaan kuuluu, keskustelu Etelä-Afrikasta uhkaa laajeta yleiseksi keskusteluksi demokratiasta. Olisin joidenkin puhujien kanssa vähän eri mieltä siitä, kuinka ainutlaatuista rotusortona Etelä-Afrikan järjestelmä on ollut. Olisin voinut kysyä sitä niiltä miljoonilta henkilöiltä, jotka esimerkiksi Stalinin aikana karkotettiin pelkästään niistä syistä, että edustivat joitakin muita kansallisuuksia kuin venäläisiä. Esimerkiksi voisin kysyä sitä inkeriläisiltä. Mutta en aio nyt kirjoittaa historiaa. Voin yhtyä niihin puhujiin, jotka sanovat, että Etelä-Afrikan aparheid nykyaikana on ollut ja edelleenkin osittain on ainutlaatuista politiikkaa.

Peruskysymykseni on oikeastaan se, tuemmeko Suomessa Etelä-Afrikan uudistuspolitiikkaa vai emme. Siitä oli suoraan sanoen hyvinkin paljon eriäviä mielipiteitä vuonna 1987, jolloin eduskunnassa keskusteltiin Etelä-Afrikasta ja sanktioita kiristettiin. Oli monia puhujia, jotka pitivät sen aikaisia sanktioita merkityksettöminä mutta symbolisina tekoina hyvinä. Olin samassa rintamassa, vaikka silloin todettiin, kuinka kauppavaihtomme Etelä-Afrikan kanssa oli hyvin marginaalista.

Mutta tuemmeko Etelä-Afrikan uudistuspolitiikkaa vai emme? Mehän olemme, kuten on todettu, useissa demokratia- ja tasa-arvokysymyksissä kansainvälisesti vaienneet hyvin pitkään. Mutta en aio tähänkään puuttua.

Joka tapauksessa jouduin muutama vuosi sitten tekemään erään henkilökohtaisen ratkaisun, joka liittyy Etelä-Afrikan ongelmiin, siihen aikaan kun sen aikainen ulkoministeri yritti kieltää ulkoasiainvaliokunnan valtuuskuntaa käymässä Etelä-Afrikassa. Valtuuskunta jäikin Johannesburgin kentälle kiillottamaan kynsiään tai syömään välipalaa. Päämääräni oli silloin yrittää päästä selville siitä, mitä siinä tasavallassa — joka ei ole tasavalta muuten ainakaan siinä mielessä, mitä sanalla yleensä tarkoitetaan — on tapahtumassa. Minulla oli vankka usko siihen, että de Klerkin puolueen ja progressiivien vaalivoitto vuoden 1989 vaaleissa johtaisi apartheidin katoamiseen ja että se oli merkki jostakin uudesta. Silloin jouduin keskustelemaan paljon sanktioista sekä värillisten, mustien että valkoisten kanssa, ja täytyy myöntää, että eihän siellä ollut yhtenäistä käsitystä paitsi, sekin on todettava, että Anc-piirit, jotka aina ovat olleet hyvin lähellä kommunisteja ja monet heistä ovat tunnustautuneet kommunisteiksi, olivat ehdottomasti sanktioiden puolustajia. Myös valkoisen vähemmistön keskuudessa löytyi sanktioiden puolustajia. Lähinnä kai voidaan sanoa, että Etelä-Afrikan useimmiten englantia puhuvat liikemies- ja teollisuuspiirit olivat sitä mieltä, että sanktiot vain huonontavat mustan ja värillisen väestön asemaa Etelä-Afrikassa.

Tulin kyllä oman seikkailuni aikana itselleni todenneeksi, että apartheid sinänsä oli osittain jo käytännässä kadonnut, mutta tämä valtava, sanotaan taloudellinen apartheid tulee jatkumaan vuosikymmeniä, vaikka järjestelmä sinänsä puretaan ja demokratia mahdollisesti Etelä-Afrikassa toteutuu.

Sanktioista vielä totean sen, että tietysti hallituksen edustajat olivat jyrkästi niitä vastaan. Jouduin kyllä senkin toteamaan, että länsimainen mielipiteenmuodostus ja ne toimenpiteet ja päätökset, jotka oli tehty lännessä, olivat vaikuttaneet sanoisin hyvällä tavalla, toisin sanoen Etelä-Afrikka oli siihen aikaan aika lailla eristetty. Muistamme ristiriidat urheilusuhteissa ja muissakin asioissa. Voidaan sanoa, että kun liberaalin etelä-afrikkalaisen matkusti jonnekin Eurooppaan ja keskustelukumppanin sai kuulla, että hän oli eteläafrikkalainen, hän tunsi itsensä jonkinlaiseksi toisen luokan kansalaiseksi. Kyllä siinä mielessä mielipide ja poliittiset päätökset vaikuttivat Etelä-Afrikan muutokseen. Luulisi myös, että presidentti de Klerkin puolueeseen vaikutti boikotti. Kysymys on nyt lähinnä siitä, onko se asianmukaista enää tällä hetkellä, ja siinä minä saanen olla eri mieltä niiden vasemmistoedustajien kanssa, jotka ovat pitäneet sitä edelleenkin hyödyllisenä.

Etelä-Afrikallahan on edessään paitsi demokratiaprojekti myös eräs toinen, joka on yhtä merkittävä. Mehän tiedämme mm., että valkoisen lapsen koulutukseen uhrataan 5- tai 10-kertainen määrä suhteessa värillisen tai mustan koulutukseen. Voisimme siteerata tilastoja. Etelä-Afrikan tasavallalla on edessään talouden kehittämisprojekti, koulutuksen kehittämisprojekti, asuntojen rakennusprojekti ja monta muuta projektia, joista tällä valkoisella väestöllä on kannettavana ja maksettavana huomattava osuus, koska värillisellä väestöllä ei ole taloudellista pohjaa. Se merkitsee tietysti, että meidän mielestäni täytyisi tukea Etelä-Afrikan taloudellista kehitystä, koska taloudellinen tuki kauppavaihdon ja teollisten sijoitusten muodossa antaa mahdollisuuksia Etelä-Afrikan tasavallalle kehittyä kohti jonkinlaista tasa-arvoa.

On mielenkiintoista todeta, jos me siirrymme tästä afrikkalaisesta todellisuudesta nykyhetken eurooppalaiseen todellisuuteen, että Länsi-Euroopalla, joka nyt sentään ainakin osittain on hyvin demokraattinen osa maailmaa, on myös edessään vähän vastaava projekti, joka koskee Keski- ja Itä-Eurooppaa ja Venäjää. Voimme sanoa, että meidän länsieurooppalaisten kohtalo on kiinni siitä, että taloudelliset erot idän ja lännen välillä Euroopassa tasoittuvat. Voidaan sanoa myös, että valkoisen Afrikan eli valkoihoisten tulevaisuus Etelä-Afrikassa on riippuvainen siitä, että pystytään kehittämään Etelä-Afrikan taloutta voimakkaammin. Maalla on tietysti uskomaton voimavara siinä, että siellä on valtava väestö, jonka koulutusta täytyy parantaa, jonka taloudellista toimeliaisuutta täytyy parantaa. Varmaan siitä joukosta löytyy tulevia yritysjohtajia, tiedemiehiä ja hallituksen jäseniä, pääministereitä tai presidenttejä.

Minusta selvä signaali meidän suunnaltamme ei ole se, että me nyt hurskaasti sanomme, että me suuri Suomi, joka tietää asiat ja joka moraalisesti pystyy tuomioita antamaan, nyt kerromme Etelä-Afrikalle, että me jatkamme näitä sanktioita, me odotamme kuten ed. Andersson totesi ja me viivyttelemme ja katsomme Codesa-prosessin ratkaisua. Signaalina sen sijaan me nyt uskomme siihen, että Etelä-Afrikan kehitys on vääjäämätön, ja sen takia me toivomme, että kehitys kulkee nopeammin eteenpäin.

Näillä perusteilla, minulla olisi muitakin perusteita, sanoisin, että pidän hallituksen esitystä hyvänä, vaikka jopa myöhäissyntyneenä. Muistan, kun Namibia vapautui, niin viime hetkessä tuotiin eduskuntaan lakiesitys Namibian sanktioiden poistamisesta, koska se oli lähestulkoon unohdettu samaan aikaan, kun oltiin luomassa diplomaattisuhteita itsenäistyneeseen Namibiaan. Mutta se siitä, koska eihän se ole hallituksen ainoa virhe tässä maailmassa ja teemme itsekin paljon niitä.

Näillä perusteilla katson myös, että vuoden 1989 ratkaisu, josta minua hyvin hurskaasti täällä haukuttiin, oli minun kannaltani oikea ja että ulkoasiainvaliokunnan senaikainen ratkaisu oli aika pelkurimainen ja sen lisäksi naurettava. Meidän täytyy nähdä maailma sellaisena kuin se on ja yrittää vaikuttaa siihen sulkematta silmiämme.

Eräitä asioita sanotaan hyvin harvoin ja sanomisesta saa helposti rasistn leiman, mutta minä en pelkää niin hirveästi jälkimaailman tuomiota: Etelä-Afrikan mustan väestön elinolot, joihin ensimmäistä kertaa tutustuin vuonna 1968 suurin vaikeuksin, ovat huonot. Totean lopuksi, että jos me rupeaisimme moralisoimaan ihmisten taloudellisesta tilanteesta käsin, niin silloin me joutuisimme tuomitsemaan melkein kaikki ne Afrikan maat, joille me hurskaasti annamme kehitysapuamme. Samalla joutuisimme myöskin puhumaan niistä diktatuurimaista, joille olemme antaneet satoja miljoonia. Protestia siitä kehitysavusta ei ole kovin paljon ollut. Sen sijaan nyt pyritään sellaisen Suomen erityisaseman tai vaikutusvallan aikaansaamiseen Afrikassa, että me vain toteamme odottavamme muutaman vuoden, kun-

nes demokraattinen prosessi on päässyt käyntiin. Se on jo käynnissä. Apartheid on ohi käytännössä, mutta tulee kuten sanoin alussa kestämään, arvoisa puhemies, vuosikymmeniä ennen kuin saavutetaan tasa-arvo Afrikassa tai Etelä-Afrikassa.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Moraalisessa suuttumuksessa, joka kansainvälisessä yhteisössä on kohdistunut Etelä-Afrikkaan, ei ole ollut suinkaan kysymys siitä, että Etelä-Afrikassa taloudelliset ongelmat ovat olleet aina suuret ja ennen kaikkea sivistykselliset, sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet mustan ja värillisen väestön keskuudessa ovat olleet erittäin suuria ongelmia, vaan kysymys on ollut siitä, että Etelä-Afrikka on institutionalisoinut rotuun perustuvan sorron.

Nyt apartheid-lait on muodollisesti purettu, mutta tilalle ei ole saatu yhtään mitään. Tällä hetkellä itse asiassa Etelä-Afrikassa on tilanne, että ei ole oikeastaan yhtään mitään. Se, mitä minun mielestäni moraalinen johdonmukaisuus kansainvälisen yhteisön taholta nyt edellyttää, on se, että saadaan nyt edes sopimus siitä, miten apartheid-lait voidaan korvata sellaisilla laeilla ja sellaisella perustuslailla, joka takaa myöskin värilliselle ja mustalle väestönosalle yhtäläiset oikeudet vaikuttaa yhteiskunnassa. Silloin on kysymys kai minimissään yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta.

Olen samaa mieltä ed. Donnerin kanssa siitä, että Etelä-Afrikan todellisuus ei siitä juurikaan muutu, vaikka nämä muodolliset oikeudet saadaankin, koska mustan väestönosan sosiaaliset, taloudelliset ja sivistykselliset ongelmat ovat niin valtaisat. Väkivalta on tällä hetkellä niin vaikeaa eteläisessä Afrikassa, että kestää vuosia ennen kuin voi sanoa, että todellinen tasa-arvo on aikaansaatu.

Minullakin on ollut mahdollisuus keskustella erilaisten tahojen kanssa eteläisessä Afrikassa, ja sain kyllä omasta mielestäni selvän vastauksen kysymykseen: Nimenomaisesti pakotteet ovat saaneet kauppa- ja teollisuuspiiritkin tukemaan hyvin voimakkaasti kongressipuoluetta tiellä, joka on johtanut neuvotteluihin, mutta joista neuvotteluista vielä ei ole saatu yhtään konkreettista päätöstä.

Mitä tulee kansallispuolueen voittoon, sehän ei itse asiassa voittanut vaaleja millään anti-apartheid-tunnuksella vaan apartheid-tunnuksilla edelleen. Sitä paitsi se on ollut myöskin aika pitkään vallassa.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Oli mielenkiintoista kuulla, että ed. Alhon näkemykset lähentelevät ed. Donnerin näkemyksiä. Itse taas en ollut uskoa korviani, kun kuuntelin ed. Donneria. Meillä ei ole varmaan kovin monia poliittisesti samanlaisia näkemyksiä ed. Donnerin kanssa, mutta se mitä olen täällä esittänyt ehkä vähän kärjekkäämmin koko keskustelun ajan, on täsmälleen saman suuntaista kuin ed. Donnerin varmasti hyvin asiantunteva puheenvuoro.

Rouva puhemies! Odotin ed. Donnerilta mielipidettä kiistaan siitä, miten ovat todellisuudessa suhtautuneet eräät etulinjan maat, siis Etelä-Afrikan mustat naapurimaat, näihin pakotteisiin. Ulkoasiainvaliokunnassa olemme kuulleet asiantuntijoita, ja 1991 muistaakseni, kun kauppapakotteita poistettiin, kuultiin asiantuntijoita, jotka selkeästi sanoivat, että todellisuudessa useat näistä maista ovat sitä mieltä, että taloudellisia pakotteita pitäisi helpottaa Etelä-Afrikan kohdalla, koska se auttaa myöskin heidän kaupankäyntiään. Minä en nyt tässä mitään todistuksia pyytele ed. Donnerilta, mutta hän on varmasti myöskin ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtajana nämä asiat asiantuntijoiden lausumana kuullut.

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Tähän viimeiseen ed. Aittoniemen lausuntoon viitaten olen tässä täysin samaa mieltä. Voidaan tilastoin todistaa, että jos nämä naapurivaltiot kehittyvät, niin se perustuu Etelä-Afrikan tasavallan taloudelliseen dynamiikkaan, ja sitähän me tuemme, mikäli me hyväksymme hallituksen esityksen.

Sanon vain ed. Alholle, että ehkä ilmaisin itseni epäselvästi: Minä valitsen sen tien, että me nyt hyväksymme tämän ehdotuksen, kun taas kuulosti siltä, että ed. Alho haluaa odottaa, kunnes prosessi on päässyt johonkin määrättyyn pisteeseen. Minulla on asiasta toisenlainen kanta, koska katsoin, että kehitystä, joka sai alkunsa vuonna 1989, ei voida pysäyttää. Minä en tiedä, missä vaiheessa me toteaisimme, että nyt on jotain tapahtunut, koska kyseessä on tavattoman pitkä prosessi. En nyt tiedä, pitäisikö odottaa kaksi vuotta vai viisi vuotta, sillä tulevaisuudesta me tiedämme hyvin vähän. Me voimme vain toivoa ja myötävaikuttaa prosessiin. Suomikin pystyy omalla sarallaan tekemään Etelä-Afrikan puolesta paljon muutakin kuin hyväksymään hallituksen esityksen.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Minun on pakko sanoa, että eihän kukaan ole täällä useita

vuosia pyytänyt odottamaan. Kysymys oli siitä, että Codesassa neuvottelut väliaikaishallinnosta ovat nyt kesken. Myönteinen seikka oli se, että valkoinen vähemmistö antoi tukensa Codesassa käytäville keskusteluille. Nyt pitäisi saada Codesasta ulos ensimmäinen konkreettinen päätös, joka koskee väliaikaishallintoa. Eri osapuolet ovat arvioineet, että mahdollinen päätös ehkä saataisiin aikaiseksi kesän alkuun mennessä eli kysymys on muutamasta kuukaudesta.

Mutta se logiikka, millä me pyydämme, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunta odottaisi edes tämän ajan tämän lain käsittelyä, perustuu siihen, että selvästi valkoisen vähemmistön taholta paineet viivästyttää prosessia ovat aika kovat juuri sen vuoksi, että pakotteet ovat poistumassa kaikkialta. Tällä hetkellä de Klerkin asema on onneksi hyvin vahva suhteessa konservatiiveihin kansanäänestyksen jälkeen. Muun muassa kuolemantuomio on otettu jälleen käyttöön Etelä-Afrikassa tämmöisenä koventuneena otteena. Tässä mielessä minusta olisi kohtuullista moraalisen logiikan johdosta edes odottaa, että syntyisi jonkin näköinen näkemys siitä, että apartheidin tilalle syntyy ei-apartheid-järjestelmä.

Ed. D o n n e r : Arvoisa puhemies! Lyhyesti vain, että poliittinen tilannehan oli se, että kun de Klerkin puolue hävisi Potchefstroomin vaalit, niin hän heti sen jälkeen julisti kansanäänestyksen. Hän saavutti eräänlaisen psykologisen yliotteen omasta valkoisesta vähemmistöstään ja sai silloin mandaatin, joka on hyvin selvä. Tämän mandaatin minä tulkitsen merkiksi siitä, että Codesa-neuvottelut saadaan onnelliseen päätökseen.

Tässä on tietysti erilaisista tulkinnoista kysymys. Minä nyt vilpittömästi totean vain, että olen toista mieltä. En pyri vakuuttamaan ed. Alhoa, mutta olen katsonut seuranneeni sen verran tätä kehitystä, että näen meidän ehdotuksemme parempana vaihtoehtona kuin sen, että me jäisimme odottamaan. Tämä on minun kantani. Ehkä voi tapahtua jotain pahaakin.

Sen voin vielä lopuksi sanoa, että ulkoasiainvaliokunnan tämänhetkinen työtahti on sen verran verkkainen, että ed. Alhon toiveet ehkä täyttyvät, koska meidän täytyy ensisijaisesti tehdä mietintö EY-selonteosta ja se tulee kyllä kestämään. Tässä mielessä ehkä nämä toiveet täyttyvät, että verkkaisesti toimimme. Pyrimme parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

talousvaliokuntaan:

3) Hallituksen esitys n:o 33 laiksi osakeyhtiölain 3 a luvun 3 ja 4 §:n muuttamisesta

maa- ja metsätalousvaliokuntaan:

4) Hallituksen esitys n:o 34 laiksi maaseutuelinkeinolain 59 a §:n muuttamisesta

5) Hallituksen esitys n:o 35 laeiksi rehulain 13 §:n ja lannoitelain 10 §:n muuttamisesta

6) Hallituksen esitys n:o 36 laiksi eläintautilain muuttamisesta

---

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 16.48.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen